

Journalistförbundet avstyrker utredningens förslag om att utöka 5 § lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor till att omfatta uppmaningar enligt 3 § lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

Utredningen föreslår att det i vissa lagar, bland annat lagen om internationellt polisiärt samarbete, ska införas hänvisningar till direktivet om bekämpande av terrorism. Journalistförbundet anser att förslaget strider mot legalitetsprincipen och avstyrker förslaget. Istället bör hänvisningar göras till de brott som gäller enligt svensk lag.

Utredningens förslag får indirekt konsekvenser för möjligheten att använda hemliga tvångsmedel i de fall personer misstänks för terroristbrott. Det kommer till exempel att bli tillåtet att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när någon misstänks själv hämta in upplysningar enligt 5 a §, lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet. Journalistförbundet ifrågasätter starkt om det är proportionerligt att använda hemliga tvångsmedel mot medborgare enbart i syfte att kartlägga vilken typ av upplysningar de tillgodogör sig.

Allmänna synpunkter om kriminalisering av terrorism

Journalistförbundet svarade så sent som 2015 på en remiss om terroristbrott i form av utredningens delbetänkande, Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor. Journalistförbundets uppfattning var då som nu att definitionen av vad som kan utgöra ett terroristbrott är oklar och att lagstiftningen därför lätt kan komma att missbrukas.¹ Journalistförbundet kan konstatera att utökningen av det brottsliga området när det gäller handlingar som klassificeras som terrorism sker väldigt snabbt. Journalistförbundet ifrågasätter om lagstiftaren så noga som omständigheterna kräver har hunnit utvärdera den lagstiftning som på senare år i rask takt införts. Journalistförbundet anser att det är viktigt att grov brottslighet lagförs, inte minst när det handlar om olika former av terrorhandlingar. Terrorns syfte är inte sällan att begränsa våra demokratiska rättigheter och att sprida osäkerhet och rädsla. Samtidigt som det är viktigt att komma till rätta med kriminaliteten ser Journalistförbundet en fara i att gå för långt i att ändra lagar på ett sätt som indirekt minskar handlingsfriheten för alla individer i vårt samhälle. Detta kan i förlängningen leda till just det som brukar betecknas som grunden för terrorism, det vill säga att begränsa demokratin.

Mottagande av utbildning för terrorismsyfte

Det är sedan tidigare brottsligt att motta utbildning för terrorismsyfte. Brottet är dock begränsat till de fall då det finns en kontakt mellan utbildaren och eleven.² Utredningen föreslår att det brottsliga området ska utvidgas till att omfatta även så kallad självutbildning. Det innebär att det inte längre kommer att krävas en direktkontakt mellan utbildare och elev för att en person ska kunna dömas för brottet. Den som själv hämtar in instruktioner "med avsikt att använda dem för att begå eller annars medverka till särskilt allvarlig brottslighet" ska kunna dömas till fängelse enligt 5 a §, lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

¹ Se Journalistförbundets remissvar på SOU 2015:63 Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor

² Se SOU 2015:63 Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor, sid 101.

Enligt Journalistförbundet är förändringen av bestämmelsen problematisk eftersom den kommer att leda till gränsdragningsproblem. När det finns en kontakt mellan elev och utbildare får det anses lättare att fastställa att det även finns en faktisk avsikt att använda instruktionerna för att begå brott. När någon söker information av ren nyfikenhet får det anses vanskeligare att avgöra vad avsikten är. Även om domstolarna ska se till syftet med inhämtandet ser Journalistförbundet stora rättssäkerhetsrisker. Det finns också en överhängande risk för att den som vill skaffa sig information i andra syften inte kommer att göra det av rädsla för att det ska anses brottsligt. Förslaget innebär en alltför stor inskränkning av informationsfriheten (regeringsformen 2 kapitlet, 1 §, 2 punkten). Informationsfriheten i den svenska grundlagen innebär att var och en gentemot det allmänna är tillförsäkrad "frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden". Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

För journalisters del är faktainsamling en viktig del av jobbet. Att skaffa sig så mycket kunskap som möjligt inför till exempel en reportageresa kan ibland innebära att journalisten skaffar sig kunskap som skulle kunna omfattas av den nya bestämmelsen. Det framgår av utredningen att i vart fall forskningsändamål inte är tänkt att omfattas:

Att enbart besöka webbplatser eller samla material för legitima ändamål, till exempel akademiska ändamål eller forskningsändamål, anses däremot inte utgöra mottagande av utbildning för terrorismsyften enligt direktivet.³

För det fall regeringen avser att gå vidare med utredningens förslag bör undantagen, enligt Journalistförbundet, framgå direkt av lagtexten.

Journalistförbundet förutsätter att journalistisk verksamhet inte heller omfattas av bestämmelsen. Detta följer direkt av anskaffarfriheten i tryckfrihetsförordningen (tryckfrihetsförordningen 1 kapitlet, 1 §, 4 stycket). För det fall regeringen avser att förändra 5 a § på det sätt som föreslås i utredningen anser Journalistförbundet att det bör framgå direkt av lagtexten att journalistisk verksamhet inte omfattas av bestämmelsen.

I en svensk kontext kan det tyckas enkelt att hålla rågången mellan vad som är journalistisk verksamhet och vad som är terrorism. Internationellt är det dock långt ifrån självklart. Vi ser kollegor fängslas under förevändningen att de gjort sig skyldiga till terrorism, när de i själva verket bara ägnat sig åt journalistisk verksamhet. Ett färskt exempel är den svenske författaren och journalisten, Hamza Yalcin, som frihetsberövades i Barcelona i augusti i år. Anledningen var att Turkiet via Interpol utfärdat en arresteringsorder som Spanien verkställde. Hamza Yalcin anklagades för just terrorism, trots att han inte är terrorist.

Resor för terrorismsyfte

Det är sedan tidigare att brottsligt att resa till ett annat land i syfte att begå eller förbereda terroristbrott enligt 5 b §, lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet. Utredningen föreslår att bestämmelse ska utökas till att även omfatta den som reser i syfte att *medverka* till sådan brottslighet. Det är också enligt samma

³ Se SOU 2015:63 Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor, sid 161.

bestämmelse sedan tidigare brottsligt att resa i syfte att meddela eller ta emot sådana instruktioner som omfattas av 5 § (se ovan). Enligt förslaget ska det även bli brottsligt att resa i syfte att *hämta in* sådana instruktioner. Precis som när det gäller den nya bestämmelsen om utbildning anser Journalistförbundet att förändringarna är problematiska och riskerar att leda till gränsdragningsproblem. Journalistförbundet avstyrker förändringarna av 5 b § lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

Enligt Journalistförbundet finns det en överhängande risk för att förändringarna leder till att journalister misstänks för att åka på terroristresor, enligt 5 b §, när de reser till konflikthärdar eller områden som terroristorganisationer verkar i. Journalister har av naturliga skäl intressen av att resa till områden där terroristorganisationer verkar för att bevaka händelser och bedriva journalistisk verksamhet. För det fall regeringen avser att förändra 5 b § på det sätt som föreslås i utredningen anser Journalistförbundet att det i vart fall bör framgå direkt av lagtexten att resor för vissa legitima syften, som forskning eller journalistik, inte omfattas av bestämmelsen.

Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Utredningen föreslår att lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor ska utvidgas på så sätt att det införs en skyldighet att ta bort meddelanden som kan anses vara en uppmaning enligt 3 § lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet. Det framgår av utredningen att förändringen inte kommer att innebära någon förändring i praktiken. Anledningen är att det redan idag finns en skyldighet, enligt lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor, att ta bort sådana meddelande som utgör uppvigling och att uppvigling överlappar uppmaningar enligt 3 §.

Journalistförbundet instämmer i bedömningen att det inte blir någon skillnad i praktiken. Journalistförbundet ifrågasätter därför lämpligheten i att lyfta in 3 §, lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet, i lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor. Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor är en lag som i praktiken tillämpas av många människor som använder sociala medier och andra plattformar. Det är av stor vikt att lagtexten är lättillgänglig och går att tillgodogöra sig för alla. De övriga brotten som räknas upp i 5 § lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor är sådana brott som allmänheten får anses ha en viss uppfattning om innebörden av, till exempel olaga hot, hets mot folkgrupp och barnpornografibrott. Att hänvisa till en bestämmelse i en speciallag är att kräva väldigt mycket av den enskilde som ska följa lagen. Det bryter dessutom mot systematiken i 5 §, 1 punkten, lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor, eftersom övriga brott i den punkten är brottsbalksbrott.

Övriga förslag

Utredningen föreslår att det i vissa lagar, bland annat lagen om internationellt polisiärt samarbete, ska införas hänvisningar till direktivet om bekämpande av terrorism. Journalistförbundet ifrågasätter lämpligheten i att hänvisa till ett EU-direktiv som inte är svensk rätt eller direkt tillämpligt i Sverige. Utredningen föreslår inte att direktivet ska implementerats fullt ut i Sverige. Vissa saker som är brottsliga enligt direktivet kommer därför inte vara brottsliga enligt svensk lag. Det är därför dessutom missvisande att hänvisa till direktivet. Journalistförbundet anser att

förslaget strider mot legalitetsprincipen och avstyrker förslaget. Istället bör hänvisningar göras till de brott som gäller enligt svensk lag.

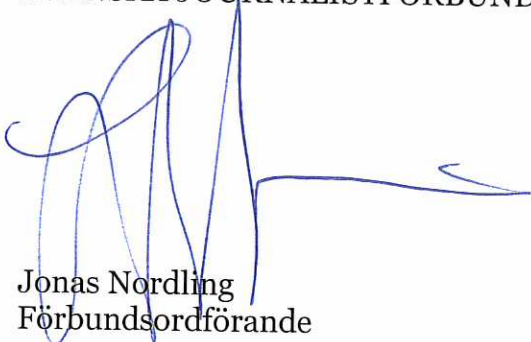
Hemliga tvångsmedel och underrättelseskyldighet

Utredningen föreslår inga förändringar av bestämmelserna om hemliga tvångsmedel eftersom några förändringar inte behövs på grund av systematiken i rättegångsbalken. I praktiken kommer förslagen i utredningen att innebära en utökning av möjligheten att använda hemliga tvångsmedel i syfte att övervaka personer som misstänks för terroristbrott eftersom tillämpningsområdena för de olika brotten utökas. Det kommer till exempel att bli tillåtet att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när någon misstänks själv hämta in upplysningar 5 a § lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

Journalistförbundet ifrågasätter starkt om det är proportionerligt att använda hemliga tvångsmedel mot medborgare enbart i syfte att kartlägga vilken typ av upplysningar de tillgodogör sig. Förslaget innebär en alltför stort inskränkning av informationsfriheten (regeringsformen 2 kapitlet, 1 §, 2 punkten).

Journalistförbundet anser dessutom att det för journalisters del blir särskilt problematiskt eftersom det skulle kunna innebära en kränkning av anskaffarfriheten (tryckfrihetsförordningen, 1 kapitlet, 1 §, 4 stycket).

Med vänlig hälsning
SVENSKA JOURNALISTFÖRBUNDET

Jonas Nordling
Förbundsordförande